

Απόστολος Πιερρής

Η Ανθρώπινη Ταραχή

Στον φετινό Κύκλο θα μελετήσουμε συστηματικότερα την ανθρώπινη ύπαρξη στην ιστορικότητά της. Υπό μια ωρισμένη έννοια ούτε τα ζώα ούτε οι θεοί εγγράφονται σε ιστορία. Έχουν τα πάντα βέβαια που υπάρχουν στον χρόνο την σφραγίδα του παρελθόντος και την προαναγγελία του μέλλοντος μέσα τους, τα σημάδια του παρελθόντος και του μέλλοντος. Αλλά ο φωτεινός ορίζοντας της μνήμης των και της προσμονής των δεν εκτείνεται γενικά μακράν επέκεινα του παρόντος. Αντίθετα σε μας τα επέκεινα πριν και μετά βαρβαίνουν ιδιαίτερα στο νυν και καθόλου σπάνια το συντρίβουν. Αυτή η αείποτε ενεργός παρουσία παρελθόντος και μέλλοντος στον άνθρωπο δεν καλύπτει μόνο τον ατομικό βίο, αλλά και τον συλλογικό. Ο άνθρωπος έχει και ανθρώπινη ιστορία εν γένει. Ο ανθρώπινος βίος εποχών πολύ πριν την δική του και μακριά από τον τόπο του λειτουργεί δυναμικά στον ατομικό άνθρωπο, όχι μόνο στο διανοητικό πεδίο, αλλά κυρίως βιωματικά. Το ίδιο και οι προσμονές, προαισθήσεις και προγνώσεις των ερχομένων.

Ο άνθρωπος βιώνει τον χρόνο και γι αυτό έχει υπό αυστηρή έννοια ιστορία.

Όσο δεν τον βιώνει, η ιστορικότητα εξαφανίζεται. Ο παις, ο έφηβος, ο νεαρός, δεν «γνωρίζει» ιστορία, και είναι λάθος να την διδάσκεται. Γυμναστική και ποίηση και μουσική και χορός και μαχητική τέχνη και, το πολύ, φιλοσοφία συνιστούσαν την «παιδεία» των νέων της κλασσικής αρχαιότητας. Γιατί ο ίδιος ο κλασσικός Ελληνισμός ουσιάζεται στην νεότητα. Η «ιστορία» που καταλαβαίνει και ασκεί είναι γνώση των φαινομένων της αμετάβλητης ουσίας του ανθρώπου στην συλλογικότητά του.

Σε μια Ελληνική μελέτη της ιστορικότητας δεν φθάνει η αναγωγή της στον θεμελιώδη χαρακτήρα της ανθρώπινης ύπαρξης ως «είναι-εν-χρόνω». Χρειάζεται και η εμπλοκή με το συστατικό βίωμα του Ελληνισμού, αυτό του Κάλλους ως πραγματωμένης μορφής τελειότητας. Εξ ου ο διπλός τίτλος των φετινών μας αναζητήσεων, αφ' ενός η μεταφυσική του κάλλους που συνδέει οντολογία και υπαρξιακή βιοθεωρία, αφ' ετέρου το βασικό ιστορικοφιλοσοφικό ερώτημα για το νόημα της ιστορίας, δηλαδή, Ελληνικά ομιλούντες, για το «τέλος» της.

*νῦν ἡ ψυχὴ μου τετάρακται, καὶ τί εἶπω; πάτερ,
 σῶσόν με ἐκ τῆς ὥρας ταύτης. ἀλλὰ διὰ τοῦτο
 ἦλθον εἰς τὴν ὥραν ταύτην. πάτερ δόξασόν σου
 τὸ ὄνομα. ἦλθεν οὖν φωνὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· καὶ
 ἐδόξασα, καὶ πάλιν δοξάσω.*

Κατὰ Ιωάννην Ευαγγέλιον, 12, 27-28

Ο άνθρωπος είναι η τεταραγμένη ύπαρξη.

Στην ρίζα της βασανιστικής μέριμνας του χρόνου και της συζυγούς αγωνίας του θανάτου, εμπειρίες που τις βιώνει ασταμάτητα ό,τι και να κάνει για να τις κρύψει, ιδίως σε πολιτισμούς της κρυφιότητας, - **η αιτία του Σταυρού που κουβαλάει ο Υιός του Ανθρώπου, είναι η υπαρξιακή ταραχή που εκφράζεται με αστάθεια και αβεβαιότητα.** Δεν έχει σιγουριά ο άνθρωπος στο περπάτημά του, δεν βλέπει καθαρά, αμφιβάλλει για την κρίση του, διστάζει στην πράξη του, δεν αφήνεται στο ένστικτό του, αμφισβητεί τα κριτήριά του, ξανασκέπτεται τα κεκριμένα και πεπραγμένα και αναζητεί λάθη και ακαιρίες, φοβάται μήπως έχασε το σωστό, ψάχνει για περισσότερα δεδομένα αναθεωρώντας και επαναπορών, δεν ξεκρίνει τον πόρο στην ανιλέητη ανάγκη που τον

ζώνει, προαιρείται και μετανιώνει, αναστοχάζεται μάταια το κύρος της αξιολογικής ζυγαριάς του – βιώνει την υπαρξιακή ταραχή σε κάθε στιγμή και πτυχή του βίου του.

Για να την αποφύγει καταφεύγει στην καθημερινότητα των συμβατικών κανόνων και της δια-σκέδασης. Και αυτό αποτελεί το ολέθριο σφάλμα του: πέφτει στην παγίδα της λογικής του Χρόνου, μπαίνει στον λαβύρινθο του Άρχοντα του Κόσμου τούτου, του Διόνυσου-Άδη, του Δια-βόλου, του Πονηρού.

ὁ φιλῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἀπολλύει αὐτὴν, καὶ ὁ μισῶν τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ εἰς ζωὴν αἰώνιον φυλάξει αὐτήν.

Κατά Ιωάννην Ευαγγέλιον, 12, 25

Ο επιχειρών να κρατήσει της υπαρξιακής ταραχής του υποτασσόμενος στην λογική του Χρόνου και των μεριμνών του για τα αναγκαία του βίου, ο βεβαιών τον Νόμο του Χρόνου, απώλεσε την ψυχή του. Εισέρχεται βαθύτερα στον αδιέξοδο λαβύρινθο της οδύνης της ύπαρξης, πίνοντας τον κυκεώνα της συνηθείας :

ὠδῖνάς <τ'> ὀδύνας <τε> κυκέων ἀπάτας τε γόους τε

Εμπεδοκλής B154aDK = Fr. 19Pierris

Καταφάσκει το Παρμενίδειο Μη Ον.

*χρὴ τὸ λέγειν τε νοεῖν τ' ἐὼν ἔμμεναι· ἔστι γὰρ εἶναι,
μηδὲν δ' οὐκ ἔστιν· τὰ σ' ἐγὼ φράζεσθαι ἄνωγα.
πρώτης γὰρ σ' ἀφ' ὁδοῦ ταύτης διζήσιος <εἵργω>,
αὐτὰρ ἔπειτ' ἀπὸ τῆς, ἣν δὴ βροτοὶ εἰδότες οὐδὲν*

πλάττονται, δίκρανοι· ἀμηχανίη γὰρ ἐν αὐτῶν
 στήθεσιν ἰθύνει πλακτὸν νόον· οἳ δὲ φοροῦνται
 κωφοὶ ὁμῶς τυφλοὶ τε, τεθηπότες, ἄκριτα φύλα,
 οἷς τὸ πέλειν τε καὶ οὐκ εἶναι ταῦτόν νενόμισται
 κοῦ ταυτόν, πάντων δὲ παλίντροπός ἐστι κέλευθος.

Παρμενίδης B6 DK28

Η υπαρξιακή ταραχή και νοητική αμηχανία περί του Ορθού εν Αληθεία και Πράξει, οφείλεται στην οντολογική αλλοτρίωση του ανθρώπου, στην αποξένωσή του από τον πραγματικό εαυτό του, στην απόπτωση από την θεία ουσία του. Αυτό είναι το νόημα των θρησκευολογικών Πτώσεων, όπως της Ορφικής προέλευσης των ανθρώπων από το αίμα των κεραυνωθέντων Τιτάνων που είχαν διαμελίσει τον Διόνυσο.

Ο άνθρωπος είναι πεπτωκώς θεός:

ἀθάνατοι θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι, ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ
 ἐκείνων βίον τεθνεῶτες.

Ηράκλειτος B62 DK22

Και πάλι αλλιώς το αυτό:

ἔστιν Ἀνάγκης χρήμα, θεῶν ψήφισμα παλαιόν,
 αἰδίδιον, πλατέεσσι κατεσφρηγισμένον ὄρκοις·
 εὖτέ τις ἀμπλακίῃσι φόνῳ φίλα γυῖα μῆνη,
 <νείκεϊ θ'> ὅς κ(ε) ἐπίορκον ἀμαρτήσας ἐπομόσῃ,
 δαίμονες οἷτε μακραίωνος λελάχασι βίοιο,
 τρίς μιν μυρίας ὥρας ἀπὸ μακάρων ἀλάλησθαι,

φυομένους παντοῖα διὰ χρόνου εἶδεα θνητῶν
 ἀργαλέας βιότοιο μεταλλάσσοντα κελεύθους.
 αἰθέριον μὲν γάρ σφε μένος πόντονδε διώκει,
 πόντος δ' ἐς χθονὸς οὐδας ἀπέπτυσσε, γαῖα δ' ἐς αὐγὰς
 ἡελίου φαέθοντος, ὃ δ' αἰθέρος ἔμβαλε δίναις·
 ἄλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται, στυγέουσι δὲ πάντες.
 τῶν καὶ ἐγὼ νῦν εἰμι, φυγὰς θεόθεν καὶ ἀλήτης,
 νείκει μαινομένῳ πίσυνος

Εμπεδοκλής B115 DK31 = Fr. 8 Pierris

Η συγκεκριμένη θεωρία είναι εδώ Εμπεδοκλεία. Η υποκείμενη ιδέα κοινή.

Ο λόγος της «Πτώσης», της αλλοτριώσης, της «έκ-στασης» εξ εαυτού
 είναι και η αιτία της παραγωγής του νέου εκ του παλαιού. Αντί για
 την γέννηση σαν βασικό μοντέλλο εμφάνισης του καινούριου στην
 ύπαρξη, και αντί της κατασκευής, δεσπόζει πια το αρχέτυπο της
 φανέρωσης, της προβολής.

Το ον, αυτοκαταφασκόμενον και ισχυριζόμενον εαυτό, με την απόλυτα
 ωρισμένη ταυτότητα της ουσίας του, προβάλλει το αντίθετό του, το
 στερούμενο αυτής της ουσίας, ως το έτερο. Η πρόοδος αυτή του όντος στο
 μη ον, αν συνεχισθεί, θα καταλήξει στο μηδέν. Αλλά η ανάρτηση της
 προόδου από το ον την κάνει να ίσταται και να επιστρέφει προς την πηγή
 της. Έτσι το Είναι γίνεται Φαινόμενο. Στο Φαινόμενο το Είναι «βλέπει»
 τον εαυτό του ως κάτι άλλο και όχι άλλο. Και το Φαινόμενο
 σταθεροποιείται ως ον, μη εκπίπτοντας στο μηδέν, «βλέποντας» το Είναι
 του οποίου είναι φαινόμενο. Η πρόοδος γίνεται από την ακένωτη
 δεξαμενή δυναμικού του Είναι, για να γνωρίσει το Είναι τον εαυτό του. Η
 δημιουργία είναι αποτέλεσμα αυτής της ροπής ενεργοποίησης της

δύναμης του Είναι για αυτογνωσία η οποία δημιουργεί τον Κόσμο των φαινομένων για να θεωρήσει το Είναι τον εαυτό του. **Γνωρίζειν εαυτό με την μεταφυσική έννοια του «γνωρίζω» θα πει είναι στον υπέρτατο βαθμό της ύπαρξης, είναι πληρέστατα. Αυτό είναι το βαθύτερο νόημα της Δελφικής επιταγής προ παντός χρησμού: Γνώθι σαυτόν.**

[Την καθαρότερη φιλοσοφική διατύπωση της οντολογικής αυτής διαλεκτικής εκφράζει η Νεοπλατωνική τριάδα Μονή – Πρόοδος – Επιστροφή. Η Ευρωπαϊκή θεώρηση παρίσταται στην θεωρία του Hegel περί Θέσης – Άρνησης – Σύνθεσης].

Η πτώση του ανθρώπου από την θεία περιωπή του (*ἐξ οἷης τιμῆς τε καὶ ὅσου μήκεος ὄλβου ... ἡλύθομεν τόδ' ὑπ' ἄντρον ὑπόστεγον*, Εμπεδοκλής B119+B120 DK = Fr, 15+16 Pierris), η αλλοτρίωση από τον εαυτό του, είναι μέρος της όλης προβολής του Είναι στο Φαίνεσθαι. Και γίνεται για να γνωρίσει την θεότητά του. **Έτσι κάνει τον εαυτό του «Άγαλμα» των θεών, εικόνα στην οποία χαίρεται ο θεός γιατί αναγνωρίζει τον εαυτό του. Εδώ εδράζεται ο θεομορφισμός του ανθρώπου στον Κλασσικό Ελληνισμό, όπως τον έχω αναλύσει. Εδώ η πλαστική αποθέωση του κάλλους της ανθρώπινης μορφής.**

Για να εκπληρώσει τον σκοπό προβολής του Είναι στο Φαίνεσθαι, ο άνθρωπος χρειάζεται να περισυλλέξει τον διαμελισμένο και εσταυρωμένο αρνητικό εαυτό του της καθημερινής κιβδηλότητας στον χρόνο και να αποκαταστήσει την αυθεντική του ύπαρξη στο δεύτερο επίπεδο πληρότητας του Είναι, εκεί όπου δεν Είναι απλώς ο εαυτός του ως Ιδέα, αλλά ταυτιζόμενος με τον εαυτό του μετά την αλλοτρίωση της προβολής στο έτερο, γνωρίζει τον εαυτό του ως πραγματικότητα της Ιδέας. Έτσι όπως η Ιδέα γίνεται πραγματικότητα και ο θεός σαρκώνεται,

τώρα η πραγματικότητα γίνεται Ιδέα και ο άνθρωπος (από)θεούται. Η πραγμάτωση και ενανθρώπιση του Άνω βεβαιώνουν την τελείωση και θέωση του Κάτω.

ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὡυτή

Ηράκλειτος B60 DK22

12 Νοεμβρίου 2018